

Oxfam Rapport

Seksueel geweld in Colombia, een oorlogswapen

Samenvatting

In het Colombiaanse conflict, dat nu al bijna vijftig jaar duurt, wordt seksueel geweld als oorlogswapen gebruikt door alle gewapende groepen – militairen, paramilitairen en guerrilla – zowel tegen vrouwelijke burgers als tegen hun eigen vrouwelijke strijders.

De vrouwen zijn het doelwit van de gewapende groepen omwille van erg uiteenlopende redenen:

- soms omdat ze de opgelegde verbodsbepalingen of gendergerelateerde rollen niet naleven;
- omdat ze beschouwd worden als nuttige instrumenten om de vijand te vernederen;
- omdat ze ervan verdacht worden met die vijand samen te heulen.

Dit leidt tot foltering, lijfstraffen of sociale en politieke vervolging. Anderzijds is het ook dikwijls de bedoeling om de meest intieme sfeer van de vrouwen te controleren door het opleggen van uitermate strenge gedragsregels i.v.m. hun seksueel leven, hun kleding, hun uitgaansleven of hun liefdesleven. Daarvoor worden praktijken toegepast zoals mutilatie en slavernij.

Het gebruik van dergelijk geweld is niet zeldzaam. Integendeel, het is een gebruikelijke praktijk geworden die integraal deel uitmaakt van het gewapend conflict. Door het voortdurende verzwijgen en negeren van deze misdaden door de Colombiaanse overheid blijft er echter grote straffeloosheid heersen en worden de misbruiken niet onderzocht of berecht en worden de daders niet bestraft.

Daarbij komt dat veel vrouwen geen klacht durven indienen uit vrees voor weerwraak, schaamte, angst en het gevaar dat zij en hun families zouden kunnen lopen. De weinigen die wel aangifte willen doen, ondervinden grote moeilijkheden door het gebrek aan legale garanties en een algemeen wantrouwen ten opzichte van de overheidsinstellingen. Uiteindelijk moet ook rekening worden gehouden met het schuldgevoel dat vaak gepaard gaat met seksueel misbruik waardoor de slachtoffers hun ervaring niet naar de buitenwereld willen brengen.

Seksueel geweld maakt vrouwen onzichtbaar

Al deze factoren samen hebben ertoe geleid dat seksueel geweld als het ware genormaliseerd is binnen de Colombiaanse maatschappij. Vrouwen zien zichzelf vaak niet als slachtoffers omdat ze niet geloven of niet weten dat seksueel geweld een misdaad is. Anderzijds zien we dat de strategie om seksueel geweld onzichtbaar te maken ervoor zorgt dat de vrouw zwijgt en zo in de vergeethoek wordt geduwd.

Het is dan ook niet mogelijk, zelfs niet bij benadering, na te gaan hoeveel vrouwen gedurende vijftig jaar conflict slachtoffer zijn geworden van één of andere vorm van seksueel geweld of een balans op te maken van de impact ervan op hun leven. Toch blijkt duidelijk uit de getuigenissen van interne vluchtelingen (IDPs) en van vrouwen die in door gewapende actoren bezette gebieden wonen, dat

seksueel geweld veel frequenter voorkomt dan wordt gedacht. De media spreken er haast niet over, de statistieken en officiële registers laten slechts weinig vermoeden.

De Interamerikaanse Commissie voor de Mensenrechten, de Speciale Gezant voor geweld tegen vrouwen van de Mensenrechtencommissie van de VN, het Grondwettelijk Hof van Colombia en tal van nationale en internationale organisaties vellen hetzelfde oordeel: seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes wordt in het Colombiaanse conflict op een systematische en weidverspreide manier gebruikt.

Vluchten beschermt niet...

Seksueel geweld is één van de belangrijkste oorzaken van gedwongen ontheemding onder vrouwen in Colombia. Twee van de tien vrouwelijke IDPs hebben hun thuis moeten verlaten door deze misdaad. Maar de bedreiging en de angst houden niet op wanneer ze op de vlucht slaan. Cijfers van de Hoge Commissaris voor Mensenrechten voor het jaar 2005 tonen aan dat seksueel geweld blijft duren tijdens de vlucht: **52% van de vrouwen is slachtoffer geworden van een vorm van fysieke mishandeling en 36% werd door onbekenden gedwongen tot seksuele relaties.** Niet alleen volwassen vrouwen, maar ook meisjes op de vlucht worden verplicht seksuele relaties te hebben of als kind te huwen om zo te kunnen overleven. De onzekerheid en de onophoudelijke dreigementen zetten de vrouwen en meisjes ertoe aan opnieuw op de vlucht te slaan met hun familie op zoek naar een schuilplaats waar ze zich beschermd voelen. Helaas is er in het land geen enkele plaats waar veiligheid gegarandeerd kan worden aan de Colombiaanse vrouwen.

Afrocolombiaanse en inheemse vrouwen zijn het meest kwetsbaar voor seksueel geweld, omdat ze onderhevig zijn aan een drievoudige discriminatie op basis van hun geslacht, etnische achtergrond en de armoede waarin ze leven.

Er bestaat een wettelijk kader om het recht van de vrouw op een geweldloos leven zonder discriminatie te beschermen, maar dat kader is nog altijd te ver verwijderd van de internationale standaarden. En de praktische toepassing ervan laat te wensen over. Dit komt grotendeels omdat er geen integraal interinstitutioneel programma bestaat dat de rechten van de vrouwen rond seksueel geweld binnen een gewapend conflict garandeert en omdat het publieke beleid niet is aangepast aan de noden van de vrouwen.

Conclusies en aanbevelingen

Het wijdverbreid en systematisch gebruik van seksueel geweld tegen vrouwen door alle gewapende groepen, als oorlogswapen en als onderdeel van een bredere terreurstrategie tegen de burgerbevolking, kan een sleutelement zijn om dit misbruik als **misdad tegen de menselijkheid** te beschouwen.

Deze realiteit staat in schril contrast met de straffeloosheid en de ontkenning die met deze misdaden gepaard gaan. De huidige situatie is voor een groot deel het resultaat van de nalatigheid van de Colombiaanse staat die niet de nodige maatregelen heeft getroffen om een nultolerantie te bereiken voor seksueel geweld. De regering van Colombia heeft weinig gedaan aan de situatie van algemene

kwetsbaarheid van de vrouw. Ze geeft blijk van een gebrek aan politieke wil en interesse om een problematiek aan te pakken die ze als secundair beschouwt.

De Europese Unie en haar lidstaten moeten daadkrachtig optreden opdat de Colombiaanse regering een integraal beleid uitwerkt waarmee ze de oorzaken van deze systematische schending van de rechten van de vrouw binnen het kader van het gewapend conflict aanpakt en de bescherming en autonomie van vrouwen garandeert. Bovendien moet de overheid maatregelen nemen om te verzekeren dat gerechtigheid op een rechtvaardige en efficiënte manier wordt bereikt.

Om het hoofd te bieden aan deze moeilijke situatie en om werk te maken van een integrale bescherming voor vrouwen binnen het conflict, moeten de onderstaande maatregelen dringend genomen worden.

De Europese Unie en haar lidstaten moeten:

- Binnen de bilaterale relaties en binnen het kader van de EU een beleid toepassen en nastreven dat garanties biedt op een rechtsstaat en nultolerantie voor mensenrechtenschendingen, vooral voor seksuele misdaden tegen vrouwen binnen het gewapend conflict. Bij deze nultolerantie moet de eis worden opgenomen om de schuldigen te vervolgen, te veroordelen en te bestraffen en om de slachtoffers te vergoeden.
- Bijdragen tot de strijd tegen de straffeloosheid en de bescherming van vrouwen tegen seksueel geweld, via specifieke clausules en voorwaarden binnen de relaties tussen de EU, haar lidstaten en Colombia.
- Hun samenwerking met organisaties van de civiele maatschappij aanzienlijk versterken, in het bijzonder met de mensenrechtenorganisaties die werken rond het thema van seksueel geweld.
- Bij de Colombiaanse staat en vooral bij de regering aandringen opdat ze:
  - de nationale wetgeving aanpast aan de internationale normen om zo de rechten van vrouwen op preventie, begeleiding en toegang tot justitie te garanderen, zonder onderscheid van leeftijd of afkomst, met name in verband met de Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad van de VN. Er moet in het bijzonder een beleid worden uitgewerkt dat deze rechten beschermt voor inheemse en afrocolombiaanse vrouwen en vrouwelijke interne vluchtelingen;
  - een rechtssysteem aanneemt dat de nodige bescherming en intimiteit biedt om vrouwen toe te laten seksueel misbruik aan te klagen, meer bepaald seksuele misdaden binnen de context van het gewapend conflict. Bovendien moet er een beleid worden gevoerd dat de slachtoffers van de gewapende actoren in staat stelt hun rechten op waarheid, gerechtigheid en genoegdoening te doen gelden en dat ervoor zorgt dat de daders vervolgd, veroordeeld en bestraft worden;

- een overheidsbeleid voert tegen seksueel geweld binnen het conflict dat verschillende aspecten omvat zoals gezondheid, onderwijs, justitie en arbeid. Voor dat beleid moeten de nodige financiële middelen en personeel ter beschikking worden gesteld om aan de noden op nationaal, lokaal, stedelijk en landelijk niveau tegemoet te komen;
- de registers met statistieken over seksueel geweld door de gewapende actoren opmaakt en verbetert;
- de nodige middelen vrijmaakt om ervoor te zorgen dat de nieuwe wettelijke initiatieven ter bescherming van de vrouwen binnen het gewapend conflict in de praktijk kunnen worden gebracht. Er moet concreet blijk worden gegeven van de duidelijke politieke wil om toe te zien dat de Uitspraak 092 van het Grondwettelijk Hof wordt nageleefd. Bovendien moet de regering terugkeren naar de initiële versie van de “Ley de Victimas” (Wet voor de Slachtoffers) en ervoor zorgen dat er geen discriminatie of hiërarchie kan bestaan tussen de slachtoffers.